

Correctievoorschrift Een LHBTI+-examen VWO 2024

geschiedenis

Dit examen volgt zoveel mogelijk de geest van de correctievoorschriften van het centraal examen, maar laat vanwege het vrijblijvende karakter uiteraard meer ruimte in de beoordeling. Bij het hanteren van een N-term 1.0 kan de leerling een aardige indicatie krijgen van het behaalde resultaat in vergelijking tot het centraal examen.

Vraag	Antwoord	Score
-------	----------	-------

Door de tijd heen

- 1 **maximumscore 2**
De juiste volgorde is:
3 4 1 6 2 5
- Opmerking*
Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.
- 2 **maximumscore 3**
Voorbeeld van een goed antwoord is:
- Athene benadrukt de continuïteit dat de Romeinse overheersing hetzelfde inhoudt als de macht van de tirannen uit de 6e eeuw v. Chr. 1
 - een munt gaat door vele handen / veel mensen gebruiken dit betaalmiddel, waardoor het doden van de alleenheerser onderwerp van gesprek / in het geheugen bleef, waardoor de inwoners van Athene eraan herinnerd werden dat in Athene geen alleenheersers werden toegestaan / dat de democratie waardevol was (wat het denken over politiek beïnvloedde) 2

Prehistorie en Oudheid

- 3 **maximumscore 3**
Kern van een juist antwoord is:
- Gegeven 1 past bij *de groei van het Romeinse imperium waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde*, omdat de verering van Cybele in Rome het gevolg is van de verovering van Carthago door de Romeinen. 1
- Gegeven 2 past bij *de ontwikkeling van het jodendom en het christendom als de eerste monotheïstische godsdiensten*, omdat door de invoering van het christendom als staatsgodsdienst de Cybele-verering wordt verboden. 1
- Gegeven 3 past bij *de confrontatie tussen de Grieks-Romeinse cultuur en de Germaanse cultuur van Noord-West Europa*, omdat uit dit gegeven blijkt dat de Cybele-verering (vanuit Rome) zich had verspreid naar Engeland. 1
- Opmerking:*
Alleen als een gegeven op een juiste wijze aan het kenmerkend aspect is gekoppeld middels de uitleg, wordt een scorepunt toegekend.

Middeleeuwen

- 4 **maximumscore 3**
Kern van een juist antwoord is:
Filips de Schone streeft (als politiek doeleind) centralisatie / versterking van de vorstelijke macht na. 1
- Dit wordt ondersteund door gegeven 1, waar Filips probeert de macht van de paus te verzwakken / de Investituurstrijd inzet om de vorstelijke macht te versterken. Dit past bij *Het conflict in de christelijke wereld over de vraag of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat behoorde te hebben*. 1
- Gegeven 2 laat zien dat de vorstelijke macht / de centralisatiepolitiek onder de burgers / de steden weerstand oproept, wat past bij *De opkomst van stedelijke burgerij en de toenemende zelfstandigheid van steden* 1
- Opmerking*
Alleen als het politieke doel van Filips de Goede goed worden weergegeven, worden aan de kenmerkende aspecten punten toegekend.
- 5 **maximumscore 3**
Kern van een juist antwoord is:
- Clichtoveus waarschuwt dat slecht (moreel) gedrag / homoseksualiteit zal leiden tot (een straf van God, in de vorm van) ziekten (pestilentie) en/of natuurrampen (watervloeden / onvruchtbaarheid van de grond). 1
 - Men zou dus een kuis levensstijl moeten hebben / geen sodomie plegen/homoseksuele relaties hebben, volgens de regels van het geloof 1
 - dit sluit aan bij de geloofsbeleving van de Late Middeleeuwen omdat men dan streeft naar een meer zuivere levenswijze / er meer nadruk komt te liggen op het volgen van het voorbeeld van / de regels van Jezus (als reactie op onder meer de pestepidemieën) 1

Vroegmoderne tijd

- 6 **maximumscore 2**
Voorbeeld van een juist antwoord is:
- uit de bron blijkt dat verspreiding van het christendom voor de conquistadores belangrijk is / dat de conquistadores de inheemse volken willen bekeren tot het christendom, wat passend is bij de motieven van de ontdekkingsreizen. 1
- Bernal Diaz bekijkt de inheemse volken vanuit een christelijk perspectief / wil de inheemse volken bekeren / gaat uit van de wens tot expansie van het christendom naar buiten toe. 1
- 7 **maximumscore 3**
Kern van een goed antwoord is:
- de bron is bruikbaar omdat Condivi een kennis is van Michelangelo / een primaire bron is en ingaat op diens seksualiteit 1
- de bron is niet (geheel) betrouwbaar omdat Condivi schrijft in opdracht van Michelangelo / Michelangelo zijn reputatie wil herstellen met dit schrijven, waardoor eventuele homoseksualiteit zal worden weggelaten 2
- 8 **maximumscore 2**
Kern van een goed antwoord is:
De afbeelding gaat over een mythe uit de Klassieke Oudheid. In de 16e eeuw kwam er onder invloed van de Renaissance / *De hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke oudheid* opnieuw waardering voor de Klassieke Oudheid, wat de schildering verklaart. 2
- Opmerking:*
Alleen voor een juiste verklaring gekoppeld aan (een omschrijving van) het kenmerkend aspect De hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke oudheid worden 2 scorepunten toegekend. 1

- 9 **maximumscore 3**
 Kern van een goed antwoord is:
 In 1616 vormden de (noordelijke) Lage Landen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. De officiële godsdienst in de Republiek was het calvinisme / protestantisme. 1
- Daarnaast was de Republiek (als gevolg van de Nederlandse Opstand) nog steeds in oorlog met het katholieke Spanje. 1
- Kritiek op de leefwijze van katholieke monniken /komt aldus voort uit *De bijzondere plaats in staatkundig opzicht en de bloei in economisch en cultureel opzicht van de Nederlandse Republiek* / het in herinnering houden van de religieuze en politieke motieven van de Nederlandse Opstand / *Het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat* 1
- 10 **maximumscore 2**
 Kern van een goed antwoord is:
 - Jacobus schrijft dat de koning door God is aangewezen / Gods plaatsvervanger is / aan niemand anders dan God verantwoording verschuldigd is, waardoor hij zijn macht onderbouwt met het droit divin / het goddelijk recht om (als absolute) vorst te regeren. 1
- het droit divin / goddelijk recht om te heersen zorgt voor gehoorzaamheid van de onderdanen, omdat ongehoorzaamheid aan de vorst gelijk staat aan ongehoorzaamheid aan God, waardoor de macht van de vorst versterkt wordt / onderdanen eerder accepteren dat één vorst alle macht in handen heeft. 1
- 11 **maximumscore 2**
 Voorbeeld van een goed antwoord is:
 - Palatine maakt, evenals haar echtgenoot, onderdeel uit van het hofleven van Lodewijk XIV en schrijft over de seksuele relaties van haar echtgenoot, wat de bron bruikbaar maakt voor het onderzoek. 2
- Palatine schrijft in een brief aan een familielid openlijk over de seksuele relaties van haar echtgenoot met als doel haar zorgen omtrent haar (financiële) positie kenbaar te maken, wat de informatie die zij geeft over (haar opvattingen over) homoseksualiteit betrouwbaar maakt. 2
- 12 **maximumscore 4**
 Kern van een juist antwoord is:
 - Frederik de Grote schrijft dat hij als vorst zicht dient in te zetten voor de belangen van zijn onderdanen, wat past bij de verlichte idealen over het publieke belang / dat hij de eerste dienaar van de staat is, wat past bij het verlichte idee dat de macht van de vorst niet is gebaseerd op het droit divin / dat vorsten zich in moeten zetten voor het publieke belang 2

- Frederik de Grote schrijft dat de vorst nog steeds alle macht in handen heeft / dat de vorst het hoofd is van de staat (het lichaam) / dat de macht van de koning boven die van het volk / de republiek gaat, waarmee hij stelt dat net als in het absolutisme alle macht uiteindelijk bij de vorst dient te liggen 2

Opmerking

Alleen als er een juiste koppeling is van een gegeven uit de bron met een juist kenmerk van het verlichte denken (eerste deelvraag) of het absolutisme (tweede deelvraag) worden scorepunten toegekend

13 **maximumscore 2**

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Wolff en Deken stellen dat een kind geen sprookjes moet worden verteld omdat deze niet logisch/niet rationeel/niet feitelijk zijn / dat een kind enkel met feitelijke vertellingen (zoals geschiedkundige verhalen) tot de juiste kennis kan komen. Dit past bij het rationalisme waar verstandelijk redeneren centraal staat.

14 **maximumscore 2**

Kern van een goed antwoord is:

- De Code Penal komt tot stand in 1791 (door de Nationale Vergadering) tijdens de Franse Revolutie / is het gevolg van het invoeren van verlichte idealen (rondom gelijkheid) in de praktijk, wat past bij het kenmerkend aspect *De democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap* 1

- In 1811 was Nederland ingelijfd bij Frankrijk, waardoor de Franse wetgeving ook werd overgenomen 1

Moderne tijd

15 **maximumscore 2**

Kern van een goed antwoord is:

Sophia Duleep Sing stelt dat zij het recht heeft op inspraak in het bestuur/kiesrecht/vertegenwoordiging, omdat zij (net als mannen) belasting afdraagt / heeft kritiek op het feit dat zij (als vrouw) wel belasting moet betalen, maar geen recht heeft op inspraak in het bestuur/geen stemrecht heeft.

Dit past bij het kenmerkend aspect *De opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen : liberalisme , nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme* 2

Opmerking

Alleen bij een juiste koppeling van de kern van de boodschap van het de bron en het juiste kenmerkende aspect worden de scorepunten toegekend.

- 16 **maximumscore 2**
 Kern van een goed antwoord is:
 In de bron is te zien dat vrouwen aan het thuisfront oorlogsmunitie maken. Dit past bij een totale oorlog waarbij de gehele bevolking betrokken is bij de oorlogvoering (bijvoorbeeld in de wapenproductie). 1
 1
- Opmerking*
Alleen bij een koppeling van een gegeven uit de bron met een juiste omschrijving van het begrip totale oorlog worden scorepunten toegekend
- 17 **maximumscore 2**
 Voorbeeld van een juist antwoord is:
 Chen Diuxu stelt homoseksualiteit voor als een (morele) zwakte uit het keizerrijk waardoor China als land ook verzwakt is / ziet in homoseksualiteit de zwakte van het keizerrijk terug waartegen de Zelfversterkingsbeweging zich verzette / wat door de Zelfversterkingsbeweging gezien werd als de oorzaak van de verslechterde positie van China (ten opzichte van het Westen) 2
- Opmerking*
Alleen bij een juiste koppeling tussen homoseksualiteit als erfenis van het keizerrijk en de verzwakte positie van China worden scorepunten toegekend voor het antwoord
- 18 **maximumscore 2**
 Voorbeeld van een goed antwoord is:
 Himmler stelt dat homoseksuelen door het niet zorgen van nakomelingen/kinderen geen bijdrage leveren aan de Duitse samenleving / de Duitse samenleving in gevaar brengen door deze te laten uitsterven, waarmee de eenheid en grootsheid van de Duitse eenheid / Volksgemeinschaft wordt ondermijnd 2
- Opmerking*
Alleen wanneer een juiste verwijzing naar de bron wordt gegeven, wordt aan de uitleg van de conclusie een scorepunt toegekend
- 19 **maximumscore 2**
 Voorbeeld van een goed antwoord is:
 In de bron wordt opgeroepen tot het boycotten van de Cultuurkamer / de Brandarisbrief stelt dat kunstenaars niet moeten meewerken aan de (eisen van) de Cultuurkamer, waardoor kunstenaars zich niet zullen/hoeven te houden aan de algemene regels die de Duitse bezetters wilden opleggen aan de kunsten met als doel enkel de nazi-ideologie door de kunsten te laten uiten. 2
- Opmerking*
Alleen bij een juiste koppeling van het verzet tegen de Cultuurkamer aan de Gleichschaltung wordt een scorepunt toegekend

- 20 **maximumscore 4**
 Kern van een goed antwoord is:
 McCarthy wijst op het gevaar dat homoseksuelen (vanwege eventuele chantage rondom hun geaardheid) meer geneigd zullen zijn over te gaan tot spionage / Amerika in gevaar te brengen door informatie door te spelen naar de vijanden van het land/de Sovjetunie, wat past in het spanningsveld van de Koude Oorlog / *De verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog* 1
- Opmerking*
Alleen wanneer het vermeende gevaar juist wordt weergegeven, wordt aan het kenmerkend aspect een scorepunt toegekend 1
- 21 **maximumscore 2**
 Voorbeeld van een goed antwoord is:
 Fritz Bauer stelt de geringe aandacht voor het naziverleden in Duitsland / de niet op gang gekomen denazificatie aan de kaak, wat blijkt uit de opmerking dat het verleden transparant gemaakt moet worden/over het verleden gesproken moet worden/Duitsers kritisch naar zichzelf moeten kijken, zonder dat dat nestbevuilding zou zijn/men daarmee Duitsers kwaad doet 1
- 22 **maximumscore 3**
 Kern van een goed antwoord is:
 - Davis streed met de burgerrechtenbeweging voor gelijkheid, wat een belangrijke kernwaarde is binnen het communisme, wat de ideologie van de DDR was 1
 - het feit dat een Amerikaanse staatsburger communistische ideeën uitdroeg, had een hoge propagandawaarde omdat hiermee (in de ogen van de DDR) kon worden aangetoond dat zelfs Amerikanen het communisme beter vonden dan het kapitalisme 1
 - met deze foto kon de boodschap dat het communisme de ware ideologie zou zijn, beter worden overgebracht aan de inwoners van de DDR 1
- 23 **maximumscore 2**
 Voorbeeld van een goed antwoord is:
 - Gorbatsjov voerde de perestrojka door, wat meer (economische) vrijheid binnen het Oostblok bracht en door vele inwoners (van de DDR) werd aangegrepen om ook politieke vrijheid te verkrijgen / waardoor vele satellietstaten van de Sovjetunie/inwoners van de DDR het idee kregen dat zij uit het Oostblok konden stappen / dat het communisme zou verdwijnen 1
 - het beleid van Gorbatsjov/de perestrojka zorgde ervoor dat de regering van de DDR (die de perestrojka niet onderschreef) steeds minder steun vanuit de Sovjetunie ontving, waardoor de opening van de grens tussen Oost- en West-Berlijn niet meer kon worden tegengehouden 1

Bronvermelding

- Bron 1 https://www.researchgate.net/figure/Reverse-of-Athenian-tetradrachm-84-83-BCE-with-a-representation-of-the-Harmodius-and_fig2_325865785
- Bron 2 https://books.google.nl/books?id=8mA8AAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=en&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false FU 232
- Bron 3 https://www.gutenberg.org/files/32474/32474-h/32474-h.htm#CHAPTER_XLV
- Bron 4 Ad de Visser, Uit de eerste hand nr. 5 De Renaissance (Budel, 2006) -> toestemming vragen Damon uitgeverij
- Bron 5 <https://www.nationalgalleryimages.co.uk/asset/2388/>
- Bron 6 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sodomie_-_executie_van_monniken_te_Gent.jpg
- Bron 7 <https://www.norton.com/college/history/ralph/workbook/ralprs20.htm>
- Bron 8 <https://www.greek-love.com/modern-europe/france/letters-from-liselotte-1681-1720>
- Bron 9 <https://sourcebooks.fordham.edu/mod/hre-prussia.asp>
- Bron 10 https://www.dbnl.org/tekst/wolf016proe01_01/wolf016proe01_01_0003.php_p_82-83
- Bron 11 <https://duleepsingh.com/princess-sophia/>
- Bron 12 © IWM (Q 27889) <http://tinyurl.com/zewewpc>
- Bron 13 <https://sites.cortland.edu/wagadu/wp-content/uploads/sites/3/2014/07/2-TWO-Zheng-.pdf> p.11
- Bron 14 <https://sourcebooks.fordham.edu/pwh/naziviews.asp>
- Bron 15 <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=brandarisbrief&coll=ddd&identificer=ddd:010421669:mpeg21:a0004&resultsidentificer=ddd:010421669:mpeg21:a0004&rowid=1>
- Bron 16 https://www.marquette.edu/library/archives/DC/JRM/JRM_1952_Wheeling_excpt.pdf
- Bron 17 https://www.kultur-frankfurt.de/download/2672/05_Fritz_Bauer_Zitatensammlung.pdf.aspx
- Bron 18 Bundesarchiv, Bild 183-L0911-029 / Koard, Peter / CC-BY-SA 3.0 https://en.wikipedia.org/wiki/Angela_Davis#/media/File:Bundesarchiv_Bild_183-L0911-029,_Berlin,_Erich_Honecker_empf%C3%A4ngt_Angela_Davis.jpg
- Vraag 3 <https://www.english-heritage.org.uk/learn/histories/lgbtq-history/the-galli/>
- Vraag 4 <https://historianet.nl/maatschappij/vorsten/filips-de-schone-was-een-hebberd>
- Vraag 23 https://medium.com/@PaulDance_/david-bowie-and-the-berlin-wall-how-one-concert-helped-change-history-d61dcb92bb79

Het LHBTI+-examen is ontwikkeld door Tijd zal het leren.

Het vragenboekje, bronnenboekje en/of correctiemodel, of delen daarvan, mag worden gebruikt voor educatieve doeleinden en/of onderzoek, graag met verwijzing naar www.tijdzalhetleren.nl.

Het materiaal, of delen daarvan, mogen niet worden verkocht of op welke wijze dan ook voor commerciële doeleinden worden gebruikt.